

TÜRKİYE’DE ÖĞRETMEN YETİŞTİRME DENEYİMİ*

Dr. Niyazi Altunya

Giriş ve Anımsatmalar

Öğretmenlik mesleği ile öğretme sanatı aynı şey değildir. Çünkü, öğretmenin görevi, belli bilgi ve becerileri öğretmekle sınırlı olmayıp çok kapsamlıdır: Çocuğun gelişimine yardımcı olmak, onu koruyup kollamak, ona yurttaşlık bilinci kazandırmak, onun topluma uyumunu sağlamak ve en önemlisi onun aklını özgürleştirerek yön duygusu kazandırmaktır. Kısacası öğretmen, birey ve toplumun ortak çıkarını gözeterek çalışan bir kamu görevlisidir.

Profesyonel kamu görevi niteliğindeki öğretmenlik mesleği Fransız devriminin ürünüdür. Bilindiği gibi 1789 Fransız devrimi, sadece monarşiye (krala) karşı değil, bağınazlık kaynağı Kiliseye karşı da bir devrimdi. İnsanlık tarihi açısından, devrimin ikinci hedefi daha da önemliydi. Çünkü, devrim bilimle aydınlanmış özgür akla dayanmazsa, seçilmemiş diktatörün yerini, seçilmiş diktatör alır. Günümüzde bile bunun örnekleri az değil. Bu bilinçle yapılan devrim; Kilisenin yerine okulu, papazın yerine öğretmeni koydu. Bu kolay olmadı, çünkü yeni kafada on binlerce öğretmen bulmak olanaksızdı. Devrim hükümetleri, başlangıçta az çok okuryazar ve “devrime bağlılık yemini” edenleri öğretmen olarak görevlendirdi. Devrim yönetiminin atadığı öğretmenlerin temel görevi, ümmet yerine yurttaş yetiştirmektir. Bu yüzden ilköğretim, başlangıçta bir hak değil bir ödevdi, zorunluluktan. Devrim önderlerinden *Danton*’un, “Çocuklar, ana babalarından önce Cumhuriyetin yavrularıdır” sözü tam da bunu ifade eder. Devrimi izleyen yıllarda Avrupa ülkelerinde ilköğretimin zorunlu olması bundandır. *Parasız* ilköğretim ise ondan yaklaşık yüz yıl sonra gerçekleşecektir.

Doğal olarak Batıda öğretmen yetiştiren okullar da Devrimi izleyen yıllarda açıldı. Ancak bu, gerçek anlamda bir “eğitici öğretmen” yetiştirme girişimi değildi. Çünkü pedagojik formasyonu besleyen bilim dalları henüz yoktu. Ortaçağdan kalma gelenekçi ahlaksal pedagoji bilgileri öğretmene, yurttaşlar için temel bir “hak” olan bilimsel eğitimi veremezdi. Ancak, Devrimden tam yüz yıl sonra Almanya’da, 1889’da *Vundt*’un bir psikoloji laboratuvarı kurması, izleyen yıllarda eğitim psikolojisinin gelişmesi, zekâ araştırmaları vb. çalışmalar çağdaş anlamda pedagojik formasyonun yolunu açacaktır.

* Bu konuda daha geniş bilgi için şu kitapçıklarına bakılabilir: *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Deneyimi*. Ankara, Öğretmen Dünyası Yayını, 2018/ *Köy Enstitüsü Sistemine Toplu Bakış*. İstanbul: Cumhuriyet Kitapları Yayını, 2021

Bizdeki İlk Gelişmeler

Türkiye’de değişik kademelere öğretmen yetiştiren kurumların tarihsel seyri kısaca şöyledir:

Türkiye’de *Darülmuallimin-i Rüşdi* (Erkek Orta Öğretmen Okulu) adıyla ilk açılan öğretmen okulu, o zamanın ortaokulları olan rüşdiyelere erkek öğretmen yetiştirecekti. Ondan yirmi yıl sonra 1868’de *Erkek İlköğretmen Okulu* (Darülmuallimin-i Sıbyan), 1870’de *Kız Öğretmen Okulu* (Darülmuallimat) açıldı. Uzunca bir aradan sonra, 1891’de *Erkek Yüksek Öğretmen Okulu* (Darülmuallimin-i Âli), 1913’te *Ana Öğretmen Okulu* (Ana Muallime Mektebi), 1914’te de *Kız Yüksek Öğretmen Okulu* (Darülmuallimat-ı Aliye) *Kız Üniversitesi* (İnas Darülfünunu) ile birlikte iç içe açıldı. Bunların tümü İstanbul’da idi.

Türkiye’de, bilimsel anlayışla öğretmen yetiştirmenin ivme kazanması, *Mustafa Sâti Bey*’in 1909’da İstanbul Erkek Öğretmen Okulu’nun yönetimine tam yetkiyle getirilmesiyle başlayacaktır. Sâti Bey’in hizmetlerini ve getirdiği yenilikleri, bu okulda yetişen ve otuz yıl sonra köy enstitülerin kurucusu olan *İsmail Hakkı Tonguç* şöyle özetliyor:

1) Mevcut öğretmenleri tasfiye ederek onların yerlerine yeni bir müessese kurabilecek iktidara sahip öğretmenleri getirmek. 2) Öğrencilerin hepsini imtihana tâbi tutarak işe yarayacakları okulda alıkoymak, diğerlerinin kayıtlarını silmek ve yerlerine imtihanla yeni öğrenciler almak. 3) Okulu, derslikleri, işlikleri, laboratuvarları, beden eğitimi salonu, kitaplığı, müzesi hazırlanmış olan Cağaloğlu’ndaki bir binaya taşımak. 4) Okulun öğretim programında meslek [eğitimbilim] derslerine, müsbet bilimlerle ilgili derslere, ders tatbikatına geniş ölçüde yer vermek; beden eğitimi, müzik, resim-elîşleri derslerini programa koymak; bütün derslerin öğretim metotlarını gözleme, tecrübeye dayamaya çalışmak, ezberciliği ortadan kaldırmak için uğraşmak ve gereken tedbirleri almak. 5) Mubassır denilen ve bir bekçi gibi öğrencilerin başına dikilen memurları kaldırmak, bunların gördükleri işlerin çoğunu, çocukların kendi aralarından seçtikleri sınıf çavuşu (başkanı) denilen temsilcilere gördürmek. 6) Konferans, yayın, toplantı, gece nöbetçiliği, tetkik gezisi gibi çeşitli tedbir ve vasıtalarla Darülmuallimin öğretmenlerini yetiştirmeye çalışmak, öğrencilerle öğretmenler arasında samimi bir hava yaratmak. 7) Darülmuallimin mezunlarını işbaşında takip ederek, okulun idaresinde ve öğretim tarzında realitede rastlanan olaylara göre değişiklik yapmak; hayata atılmış darülmualliminlileri türlü vasıtalarla ve bilhassa *Tedrisat-ı İptidaiye* adlı dergi ile desteklemeye çalışmak... (Tonguç, 1948).

Sâti Bey deneyimi, o yıllarda gelişmiş kentlerdeki diğer öğretmen okullarını, hatta Cumhuriyet dönemindekileri de etkiledi.

Cumhuriyet Dönemindeki Gelişmeler

Cumhuriyet dönemi eskileri yeniden düzenleyip geliştirdi ve onlara yeni modeller de ekledi: *Gazi Eğitim Enstitüsü* (1926), *Köy Öğretmen Okulları* (1926, 1927), *Anaokulu Öğretmen Okulu* (1927), *Köy Eğitimci Yetiştirme Kursları* (1936), *Köy Enstitüleri* (1937), *Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu* (1934), *Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okulu* (1937), *Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu* (1955), *Ankara Yüksek Öğretmen Okulu* (1959) gibi. Bunlara, 1936'da *İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi* içinde, hem eğitim bilimleri araştırmaları yapmak hem öğretmenlik formasyonu kazandırmak üzere açılan *Pedagoji Enstitüsü* ile 1939'da da Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü'nde açılan *Pedagoji Kürsüsü* de eklendi. Uzun bir aradan sonra 1965'te Ankara Üniversitesi'nde kurulan *Eğitim [Bilimleri] Fakültesi* ile 1982'den bugüne kadar açılan eğitim fakültelerini de bunlara eklemek gerekir.

Cumhuriyet dönemindeki ilk hamleler 1925-28 yılları arasında Milli Eğitim Bakanı *Mustafa Necati* tarafından başlatılmıştır. Necati, bir fon yasası çıkartıp ilköğretmen okullarını 15 ilde toplayarak "Bölge Öğretmen Okulları" oluşturdu. Bu yasaya göre tüm il özel idareleri gelirlerinin yüzde 10'u bu fonda toplanınca önemli bir mali kaynak yaratılmış oldu. Fonda biriken kaynak on yıl boyunca öğretmen okulu binalarının yapımına ve donanımına harcandı. Bu okulların öğretmen kadroları güçlendirildi. Yoksul ve kimsesiz yetenekli çocukların seçilerek bu okullara alınması sağlandı. Bakanlıkça öğretmenler için çok sayıda mesleki çeviri ve telif kitaplar, dergiler yayınlandı. Öğretmen aylıkları beş kata kadar artırıldı. Yine öğretmenlere beş maaş tutarında (80 lira) donatım ödeneği, ayrıca lojman yardımı vb. destekler sağlandı. Biraz önce değinilen çeşitli türdeki öğretmen okullarının ilkleri Necati zamanında açıldı. Öğretmen yetiştirilmek üzere yurtdışına pek çok öğrenci gönderildi.

1935-38 arasında açılan öğretmen okulları ile ilk köy enstitüleri *Saffet Arıkan*'ın, Yüksek Köy Enstitüsü *Arıkan* ve *Hasan-Âli Yücel*'in bakanlıkları zamanında açıldı. 1950'den sonra, önceki mesleki ve teknik öğretmen okullarını örnek alan Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu (1955) ile öğretmen de yetiştiren Yüksek İslam Enstitüsü (1959) ile ilköğretmen okullarından öğrenci alan yeni model Ankara Yüksek Öğretmen Okulu, Demokrat Parti bakanları zamanında açıldı. Ancak yeni model Yüksek Öğretmen Okulu, bakanlardan çok eğitim bürokratlarının eseridir.

Köye Öğretmen Yetiştirme

Köy enstitülerinden önce de "köye yararlı" öğretmen, tarım ve sağlık elemanları vb. yetiştirilmişti, ancak bunlar köylünün beklediği nitelikte değildi. Çoğu

köyde yararlı olmak şöyle dursun kendi yaşama becerileri köylerde tutunmaya yetmediği için kısa zamanda buraları terk etmişlerdir.

1935'te 40 bin köyden yaklaşık 35 bininin okulu ve öğretmeni yoktu. Onun için kısa (ivedi) ve uzun erimli projelere ve önlemlere gereksinme vardı. 1937'de kurulmaya başlanan köy enstitülerinin yeterli öğrenci bulması, Mahir Efendi'nin yaşadığı yıllardaki kadar olmasa da yine zordu. Köylere ilkokulların açılmasını beklemek köylüleri yine on yıllarca bekletmek demektir. Oysa mahalle mekteplerinin kapatılmasıyla doğan mektep ve hoca boşluğunun kısa zamanda çağdaş bir yaklaşımla giderilmesi şarttı. Öğretmen sorunu, köylülerin okuma yazmayı öğrenme gereksinmesinin karşılamasının ötesinde Cumhuriyetin varlığı ile ilgili bir sorundu. Çünkü, devrimin şiddetiyle yeraltına inen karşı devrimciler, halkı "Bunlar, mektebinizi kapattı, hocanızı kovdu, sizi dinsizleştiriyorlar" yaygarası koparmışlardı.

Köy Enstitülerine giden yolda ivedi önlem olarak 1935-36'da *Köy Eğitmeni Yetiştirme Projesi* geliştirildi. 1937'de çıkarılan 3234 sayılı *Köy Eğitmenleri Kanunu* şöyle diyor:

"Nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitmenleri istihdam edilir." (m. 1)

1936'nın yaz aylarında Eskişehir'deki Çifteler Çiftliği'nin yanındaki ilkokulda açılan ilk *Köy Eğitmeni Yetiştirme Kursu* başarılı sonuç verince ertesi yıl köy enstitüleri ile birlikte yeni kurslar da açıldı.

Köy eğitmenleri, genellikle askerliğini yapmış, okuryazar köylü gençlerden seçilip 6-7 aylık kurslarla yetiştirilen bir tür yeterlik belgeli geçici öğretmenlerdi. Bu kurslarda yetiştirilen yaklaşık 9 bin eğitmenden 30'u kadındı.

Eğitmen deneyimi, köy enstitüsü girişiminin öncüsüdür. Kısa sürede yetiştirilmeleri onların gelici-geçici olduğunu göstermez. Elleri verilen kılavuzlara (paket programa) göre, köy ilkokulunun ilk üç yılında çok başarılı olmuşlardır. Kendileri köydeki üretim yaşamından hiç kopmadıkları için, köye uyum sorunları da olmamıştır.

17 Nisan 1940 tarih ve sayılı Köy Enstitüleri Kanunu'na göre köy enstitüleri, Milli Eğitim Bakanlığınca: "Köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere, ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde açılırdı." (m. 1)

Yasanın açıkça belirttiği gibi köy enstitülerinin görevi sadece öğretmen yetiştirmekle sınırlı olmayıp "köye yararlı" olacak tüm elemanları yetiştirmektir. Yasa

enstitüleri bitirip öğretmen olacakların görevlerini de şöyle belirlemişti: “Köy Enstitülerinden mezun olan öğretmenler, tayin edildikleri köylerin her türlü öğretim ve eğitim işlerini görürler; ziraat işlerinin fenni bir şekilde yapılması için bizzat meydana getirecekleri örnek tarla, bağ bahçe, atölye gibi tesislerle köylülere rehberlik eder ve köylülerin bunlardan istifade etmelerini temin ederler.” (m. 6)

Enstitülerden mezun olacak diğer elemanların görevleri günü geldikçe düzenlenecekti.

1946’ya kadar 20 köy enstitüsü ve bünyelerinde o kadar da eğitmen kursu açıldı. Özgün dönemden sapıldıktan sonra, 1948’de bir köy enstitüsü daha açıldı. Hasanoğlu 1942’de Köy Enstitüsü bünyesinde, köy enstitülerine öğretmen ve köyde eğitime uzman eleman, yönetici ve denetmen yetiştirmek üzere, sadece köy enstitülerinin en başarılı mezunlarını alıp 3 yılda yetiştiren birde *Yüksek Köy Enstitüsü* açıldı. 1943’ten başlayarak 7 köy enstitüsü bünyesinde de *Köy Sağlık Memurluğu Kolu* (bölümü) açılmıştı.

Köy eğitmen kurslarından 1947’ye kadar yaklaşık 9 bin eğitmen; köy enstitülerinden 1954’e kadar yaklaşık 20 bin öğretmen ve yaklaşık 1600 sağlık memuru, Yüksek Köy Enstitüsü’nden de 213 öğretmen ve denetmen yetişmiştir.

Köy enstitüsü hareketinin ideolojik hedefi asla unutulmamalıdır. Bu hareket özünde, yüzyıllarca gözardı edilmiş, ezilmiş köy insanını uygarlık ışığının nimetlerine her bakımdan ulaşmayı hedefliyordu. Asıl hedef, eğitim yoluyla aklı özgürleşmiş bir kitle yaratıp gerçek demokrasiyi onlara emanet etmektir. Kurucu Tonguç’un 1939’da yazdığı bir kitaptan yapacağımız kısa alıntı, maksadı açıklamaya yeter sanırım:

“Köy meselesi bazılarının zannettikleri gibi mihaniki surette [biçimsel olarak] köy kalkınması değil, mânâlı ve şuurlu bir şekilde köyün içten canlandırılmasıdır. Köyü [köylüyü] öylesine canlandırmalı ve şuurlandırmalı [bilinçlendirmeli] ki, onu hiçbir kuvvet (...) kendi hesabına insafsızca istismar edemesin. Köylüler şuursuz ve bedava çalışan birer iş hayvanı haline gelmesinler. Onlar da her vatandaş gibi, her zaman haklarına kavuşabilsinler. Köy meselesi bu demektir.”

Bu Deneyimlerden Çıkan Dersler

Burada daha çok köy enstitüleri ile ilköğretmen okulları deneyiminden çıkan sonuçlar esas alınacak. Bu yaklaşım sadece yazının uzamaması için değil, tarihsel süreç içinde öğretmenlik mesleğinin belkemiğinin, belki de varlık nedeninin ilkokul öğretmenliği olmasındandır. Bizim eğitim tarihimizde ilkokul öğretmenliği hem

stratejik konumu, hem dayandığı öğrenci kaynağı, hem kazandırılan pedagojik formasyon, hem diğer öğretmen okullarına kaynaklık etmesi ve deneyim sunması, hem de toplumun en avantajsız kesimlerinin çocuklarını Türkiye ve dünya kamuoyuna tanıtması açısından önemlidir. Yine de önerilerim, tüm dallara öğretmen yetiştiren kurumlar açısından olacaktır. Önerilerimin özeti şunlar:

- Köy enstitüleri ve ilköğretmen okulları 1974'e kadar, yoksul yetenekli köy çocuklarına ileri öğrenim olanağı sağlarken, onları öğretmenlik mesleğine kazandırarak mesleğin niteliğini geliştirmede de çok etkin rol oynamışlardır.

- Bu okullar kendi alanında eğitim olanağını tüm ülkede yoksullara dengeli ve eşit dağıtmış; aldıkları yoksul yetenekli öğrencileri yükseköğrenime, akademik yaşama, yazın, sanat ve spor alanlarına hazırlama açısından yararlı olmuşlardır.

- Köy enstitüleri iç içe yaptıkları üretim ve eğitimle öğrencilere hem sorumluluk duygusu aşılama, hem de ulusal ekonomiye katkıda bulundular, kendi masraflarının önemli bir kısmını karşıladılar. Örneğin, 1946'ya kadar açılan 20 enstitüde, öğrenci, eğitmen, öğretmen ve usta öğreticiler elbirliği ile toplam 723 bina yapmışlar, binlerce ton tarım ürünü ve on binlerce hayvan yetiştirmişlerdir.

- Bu okullarda uygulanan öğretim, kuram ve uygulama ilişkisini dengeli bir biçimde kurarak mesleğe hem bilgili, hem becerikli elemanlar kazandırılmıştır.

- Bu okullar, özellikle köy enstitüleri, uygulamadıkları küme çalışması, deney, gezi, gözlem yoluyla öğretim yöntemlerine de yenilik getirmişlerdir.

- Bu okullar, çok yönlü eğitim yaparak, yetiştirdikleri öğrencilerin kişiliğini tüm yönleriyle tam geliştirmeyi hedeflemişlerdir. Örneğin, sanat eğitimi (her öğrencinin bir müzik aleti kullanabilmesi vb), spor, halk oyunları, bu okullardaki öğrencilerin günlük yaşama biçimine dönüşmüştü.

- Enstitüler arası dayanışma, yeni kurulanlara öncekilerin yardıma koşması, yardıma gidenlerin uzun bir yurt gezisiyle ödüllendirilmesi, doğanın korunması ve çevreye yeni bitki örtüsünün kazandırılması vb yoluyla, bugün göstermelik yapılan değerler eğitimini gerçek değerler yaratarak daha gerçekçi yapabilmışlerdir.

- Bu okulların öğretmen yetiştirme açısından bıraktıkları iki önemli miras da; bünyelerinde *uygulama ilkokulları* açılması, son sınıftaki öğretmen adaylarına köy okullarında iki ay staj yaptırılmasıdır. Bugünkü eğitim fakültelerinde bu uygulama yoktur.

Kısacası Türkiye, öğretmen yetiştirme açısından 174 yılda kazanılan büyük deneyim ve birikime sahiptir. Bugün, eski deneyim belki aynen uygulanamaz ama, ondan çıkarılacak büyük dersler vardır.

Öğretmen Yetiştirmede Güncel Sorunlar

Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı eski öğretmen okulları, Türkiye'ye zengin bir öğretmen yetiştirme deneyimi kazandırdı. Ne ki 1970'lere gelindiğinde bu kurumlar, eğitim bilimlerindeki gelişmelere ayak uyduramayıp tıkanmaya başladı. Uzun süren bir bocalamadan sonra bu kurumlar 1982'de üniversitelere devredildi. Ancak bu devir, ortaya özgün bir model koyamadığı gibi, geçmişin deneyimlerini de dikkate almadı. Bugün öğretmen yetiştirme konusundaki sorunların gerisinde bu birikimin gözardı edilmesinin de önemli bir payı olduğu kanısındayım.

Bugün öğretmen yetiştirmede belli başlı şu sorunları yaşıyoruz:

- Öğretmen yetiştirme çabası *plansız*, adeta *başiboştur*. Gelecek yılların öğretmen gereksinmesi belirlenmediği için pek çok sayıda öğretmen yetiştiriliyor ve atanmayan bu genç okumuşlar hayal kırıklığı yaşıyorlar. Bu plansızlık yüzünden eğitim fakültelerinin son sınıfında öğretim yapılmıyor, KPSS'ye hazırlanılıyor.

- YÖK, 1982'den sonra oluşturduğu eğitim fakültelerine, fen-edebiyat fakültelerinde verilecek öğretimi de taşıdı. Eğitim fakülteleri fen-edebiyatların yükünü de sırtlayarak boğuldu ve eğitim bilimi yapma olanağı kalmadı. Bu durumu gören fen-edebiyat fakülteleri “biz de öğretmen yetiştiriyoruz” iddiasıyla ortaya çıktılar ve mezunlarının baştan savma “pedagojik formasyon” dersleriyle öğretmen olacağına inandılar. Sonuçta hem eğitim fakülteleri, hem fen-edebiyat fakülteleri gerçek işlevlerinden saptılar, zayıf kaldılar.

- Şu anda var olan 100 kadar eğitim fakültesinden yüzde 95'inin dekanı eğitim bilimci değil fen-edebiyatçıdır. Dolayısıyla buralarda eğitim bilimlerinin ve pratiğinin gelişmesine olanak yoktur.

- Öğretmen adaylarının (öğrencilerin) seçiminde tek araç üniversiteye giriş testleridir. Bu yaklaşımın nitelikli aday seçmeye yetmediği açıktır. Artık, 1970'lere kadar öğretmen yetiştiren kurumlara seçilen yoksul yeteneklilerin paralı kurslarla hazırlanılan sınav barajlarını aşıp buralara girmesi olanaksızdır. Bu uygulama, yoksul toplum kesiminin aydınlar kuşağına girememesi anlamına da geliyor.

- Eğitim fakültelerinde yapılan öğretim de büyük ölçüde bilgi yığmaya dayanıyor. Bugün öğretmen yetiştiren kurumlarda, yaparak deneyerek öğrenme, yaratıcı çalışmalar, sanat, spor etkinlikleri yok oldu.

- Eğitim fakültelerinde staj ve öğretmenlik deneyimi kazandırma çalışmaları, yok denilecek kadar azaldı, o da pratiksiz. Aslında bu fakültelerin “öğretmen yetiştiren öğretmen” bulunduramama gibi ciddi bir sorunu vardır. Eğitim fakültelerinde ve staj yapılacak okullarda stajı bilen öğretim elemanı kalmadı gibi.

- Temel sorun öğretmen yetiştirmede ciddi sorumluluk taşıyan bir erkin bulunmamasıdır. Bu konuya ne YÖK ne de MEB sahip çıkıyor. YÖK’te konuyla ilgili kişilerin yaptığı tek iş, iki de bir öğretmen yetiştiren programları sorumsuzca değiştirmektir. Oysa program geliştirme zaman ve sabır isteyen ciddi ve teknik bir iştir. İlgili fakültelerinde, MEB’in ilgili birimlerinin önerileri alınmadan yapılan sistem ve program değişikliklerinin yaşama şansı yoktur.

Geleceğe Bakış

Anlaşılacağı gibi sorunun; planlama, eşgüdüm, aday seçimi, program geliştirme, öğretimi etkin kılma, staj ve uygulama gibi boyutları bulunmaktadır. Bunlara kısa kısa değinelim:

- Hizmet öncesi öğretmen yetiştirme sorumluluğu hiç tartışmasız eğitim fakültelerine ait olmalıdır. Bazı politikacıların, MEB bürokrasisinin, MEB’e bağlı “öğretmen akademisi” kurma düşünceleri hiçbir bilimsel temele dayanmamaktadır. Unutulmamalı ki, öğretmen okulları, MEB bu işi beceremediği için üniversitelere devredildi.

- MEB, öğretmen okulu/akademisi açmaya heveslenme yerine, eğitim fakülteleriyle sıkı bir eşgüdümüne girmelidir. YÖK ve üniversitelerin bütçesi Meclise (Meclis kaldıysa) MEB’ce sunulur ve orada MEB’ce savunulur. Dolayısıyla MEB, YÖK’ü ve eğitim fakültelerini etkileme gücüne sahiptir.

- Her dalda öğretmen gereksinmesi ciddi biçimde planlanmalı, eğitim fakülteleri buna uymalı, sokağa taşıyacak bir öğretmen kitlesi üretilmemelidir. Bu sağlanırsa mesleğe giriş sınavı da yapılmayabilir.

- MEB, seçilen öğretmen adaylarına, eskiden Yüksek Öğretmen Okullarında olduğu gibi yurt, burs vb olanaklarla sahip çıkmalı ve deneyimli öğretmen ve yöneticiler eliyle adayların eğitim yaşamını izlemeli, onları disipline edip olgunlaştırmalı, onların staj ve uygulamalarını MEB yaptırmalıdır.

- Öğretmen adayı kaynağı yeniden düzenlenmelidir. Eskiden olduğu gibi yoksul yeteneklilerin mesleğe kazandırılması yolları aranmalı, bu işe ortaöğretim düzeyinde başlanmalıdır. Bu aşamada adayları, burs vererek, yatılı okullardan yararlanarak yönlendirilmeli, hazırlamalı ve seçimde yine üniversite giriş sınavı temel olmalı ama, buna ek seçme yöntemleri (kompozisyon tipi ve sözlü sınav gibi) eklenmelidir.

- Öğretmen yetiştirmede yeni bir kurumsal düzenlemeye acilen gereksinme vardır. Bunun için şimdilik üç büyük ilde *Eğitim Üniversitesi* kurulmalıdır. Örneğin

Ankara’da açılacak *Gazi Eğitim Üniversitesi* şu fakültelerden oluşabilir: **1)** Eğitim Bilimleri Fakültesi (Eğitim bilimleri çalışmaları, yüksek lisans ve doktora yaptırma vb), **2)** Hasanoğlu Tonguç Temeleğitim Öğretmenliği Fakültesi, **3)** Dil Eğitimi Fakültesi (Türkçe ve Yabancı Diller), **4)** Sosyal Bilimler Eğitimi Fakültesi (Sosyal Bilgiler, Tarih-Coğrafya, Felsefe, Psikoloji, Sosyoloji), **5)** Matematik ve Fen Eğitimi Fakültesi, **6)** Güzel Sanatlar Eğitimi Fakültesi (Resim, Müzik, Drama vb), **7)** Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültesi, **8)** Sağlık Eğitimi Fakültesi, **9)** Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu/Fakültesi.

- Eğitim üniversitesinde fen-edebiyat vb branş eğitimi yapılmayıp eski Yüksek Öğretmen Okulu modelinde olduğu gibi, branş bilgisi ve yeterliliği diğer üniversitelerdeki fen-edebiyat vb fakültelerinde, eğitim birimleri ve pedagojik formasyon ise Eğitim Üniversitesinin ilgili fakültelerinde verilebilir. Eğitim Üniversitesi fakülteleri öncelikle eğitim bilimlerinin her dalında yoğunlaşmalıdır.

- Eğitim üniversiteleri kurulunca, durumu uygun olan illerde birer eğitim fakültesi bırakılabilir. Bunların pratik görevi sınıf (ilkokul) öğretmeni ile okulöncesi eğitim ve iş eğitimi öğretmeni yetiştirmekle sınırlı tutulabilir. Bu eğitim fakültelerinin taşrada bulunma nedenlerinden önemli biri de ildeki eğitimin gelişmesine danışsal katkı yapmaları beklentisidir. Bu fakülteler lisans ve yüksek lisans (master) eğitimi vermeli, eğitimde doktora derecesi sadece eğitim üniversitelerinde verilmelidir.

- Eğitim üniversiteleri, MEB’e ve diğer alanlara bilimsel yayın, lisans sonrası eğitim, hizmetiçi eğitim vb biçimde katkıda bulunmalıdır. MEB, belirli bir plana göre tüm öğretmenlerin lisans sonrası eğitimden geçmesini hedeflemeli, bu konuda eğitim üniversiteleri ve fakülteleri ile işbirliği yapmalıdır. Bu bir hayal değildir; çünkü üniversitelerimiz ve öğrenci yurtlarımız yazın üç ay boş duruyor. Gerekirse bazı konularda açıköğretimden de yararlanılarak 5-10 yıllık bir planla öğretmenlerin tümü yüksek lisans eğitiminden geçirilebilir.

Sonuç Olarak...

Akılcı bir politika ve bir planlama ile geçmiş zengin deneyimimizden de yararlanılarak bugün de öğretmen yetiştirmede başarılı olmak olanaklıdır. Kuşkusuz bunu yapacak olan, doğru yolda giden bir siyasal iktidardır. Öğretmen örgütleri, sorumlu kişi ve çevreler de bunda kendini sorumlu saymalıdır.

(28.10.2022)